

Papež Frančišek

Apostolsko pismo

SRČNO SEM ŽELEL
DESIDERIO DESIDERAVI

Cerkveni dokumenti
170

CERKVENI DOKUMENTI 170

Papež Frančišek, Apostolsko pismo

SRČNO SEM ŽELEL –
DESIDERIO DESIDERAUI

Papež Francišek

Apostolsko pismo

SRČNO SEM ŽELEL
DESIDERIO DESIDERAVI

**Škofom, duhovnikom in diakonom,
posvečenim osebam in vernim laikom
o liturgični vzgoji Božjega ljudstva**

Družina
Ljubljana
2022

CERKVENI DOKUMENTI 170

Papež Frančišek
Apostolsko pismo SRČNO SEM ŽELEL
Škofom, duhovnikom in diakonom,
posvečenim osebam in vernim laikom
o liturgični vzgoji božjega ljudstva

Izvirnik
Lettera apostolica DESIDERIO DESIDERAVI
del santo padre FRANCESCO
ai vescovi, ai presbiteri e ai diaconi,
alle persone consacrate e ai fedeli laici
sulla formazione liturgica del popolo di Dio

© Libreria Editrice Vaticana, 2022
© Družina d. o. o. Ljubljana, 2022

Glavni urednik Rafko Valenčič
Prevod Stanislav Zore
Spremna beseda Rafko Valenčič
Lektorirala Marija Bratina
Izdala Družina d. o. o.
Zanjo Tone Rode
Tiskano v Sloveniji
Naklada 900 izvodov
Cena 8,50 EUR

Več informacij o knjigah založbe Družina dobite na www.druzina.si

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

27-528

FRANCISCUS, papež

Srčno sem želel = Desiderio desideravi : apostolsko pismo : škofom, duhovnikom in diakonom, posvečenim osebam in vernim laikom o liturgični vzgoji Božjega ljudstva / papež Frančišek ; [prevod Stanislav Zore ; spremna beseda Rafko Valenčič]. - Ljubljana : Družina, 2022. - (Cerkveni dokumenti ; 170)

Prevod dela: Desiderio desideravi

ISBN 978-961-04-0942-7

COBISS.SI-ID 119930883

Papež Frančišek

Apostolsko pismo
SRČNO SEM ŽELEL
DESIDERIO DESIDERAVI

Škofom, duhovnikom in diakonom,
posvečenim osebam in vernim laikom
o liturgični vzgoji Božjega ljudstva

*Srčno sem želel jesti z vami to velikonočno večerjo,
preden bom trpel (Lk 22, 15)*

Dragi bratje in sestre!

1. S tem pismom želim doseči vse – potem ko sem že pisal samo škofom po izidu motuproprija *Varuhi tradicije (Traditionis custodes*, CD 169), – da bi delil z vami nekatera razmišljanja o bogoslužju, ki je temeljna razsežnost za življenje Cerkve. Tema je zelo široka in zasluži pozorno obravnavo v vseh pogledih: vendar s tem besedilom ne nameravam izčrpano obravnavati tega vprašanja. Preprosto želim ponuditi nekaj premišljevalnih pobud, da bi razmišljali o lepoti in resnici krščanskega praznovanja.

Bogoslužje: »danes« zgodovine odrešenja

2. *»Srčno sem želel jesti z vami to pashalno večerjo, preden bom trpel« (Lk 22,15).* Jezusove besede, s katerimi se začne pripoved o zadnji večerji, so odprtina, skozi katero nam je dana presenetljiva možnost zaslutiti globino ljubezni oseb Svete Trojice do nas.

3. Peter in Janez sta bila poslana, da pripravita vse, da bi mogli jesti pashalno večerjo, toda če dobro pogledamo, je vse stvarstvo, vsa zgodovina – ki je bila končno na tem, da se razodene kot zgodovina odrešenja – ena sama velika priprava na to Večerjo. Peter in drugi so pri tej mizi, ne zavedajo se, a so potrebni: da bi v resnici bil dar, vsak dar potrebuje nekoga, ki ga je pripravljen sprejeti. V tem primeru je nesorazmerje med neizmernostjo daru in majhnostjo prejemnika neskončno in ni mogoče, da bi nas ne presenetilo. Kljub temu – zaradi Božjega usmiljenja – je dar zaupan apostolom, da bi ga nesli vsakemu človeku.

4. Nihče si pri tej Večerji ni prislužil mesta, vsi so bili povabljeni ali bolje, pritegnjeni po Jezusovi goreči želji, da bi to pashalno večerjo jedel z njimi: On ve, da je Jagnje te pashalne večerje, ve, da je pashalna večerja. To je absolutna novost te Večerje, edina resnična novost zgodovine, zaradi katere je ta Večerja edinstvena, zaradi tega pa »zadnja«, nepovnljiva. Vendar pa njegova neskončna želja, da bi ponovno vzpostavil tisto občestvo z nami, ki je bilo in ki ostaja prvotni načrt, ne more biti potešena, dokler vsak človek, *iz vsakega rodu, jezika, ljudstva in naroda* (Raz 5,9), ne bo jedel njegovega Telesa in pil njegove Krvi: zato bo tista Večerja ponavzočena v obhajanju evharistije do njegovega ponovnega prihoda.

5. Svet tega še ne ve, vendar so vsi *povabljeni na Jagnjetovo poročno gostijo* (Raz 19,9). Za vstop nanjo je potrebno samo svatovsko oblačilo vere, ki prihaja iz poslušanja njegove Besede (prim. Rim, 10,17): Cerkev jo naredi po meti z belino tkanine, *oprane v Jagnjetovi krvi* (prim. Raz 7,14). Ne bi smeli imeti niti trenutka počitka, vedoč, da še vedno niso vsi prejeli povabila na Večerjo, drugi pa so nanj pozabili ali pa so ga izgubili na zavutih stezah človeškega življenja. Zato sem dejal, da »sanjam o misijonarski izbiri, ki je zmožna preoblikovati vse, da bi navade, slogi, urniki, govornica in vsaka cerkvena struktura postali ustrezen prevodnik za evangelizacijo sedanjega sveta, bolj kakor za njeno samoohranitev« (Frančišek, Apostolska spodbuda *Veselje evangelija – Evan-*

gelii gaudium, 27): da bi mogli vsi sedeti pri večerji Jagnjetove žrtve in živeti od Njega.

6. Pred našim odgovorom na njegovo povabilo – veliko prej – je njegova želja po nas: morda se tega niti ne zavedamo, a vsakokrat, ko gremo k maši, je prvi razlog, ker nas privlači njegova želja po nas. Z naše strani je možni odgovor, najzahtevnejša askeza kot vedno ta, da se predamo njegovi ljubezni, da se želimo pustiti, da nas pritegne. Gotovo si je pri zadnji večerji želel vsako naše obhajilo s Kristusovim telesom in krvjo.

7. Vsebina razlomljenega kruha je Jezusov križ, njegova žrtev v pokorščini Očetovi ljubezni. Če ne bi imeli zadnje večerje, se pravi vnaprejšnjega obrednega obhajanja njegove smrti, ne bi mogli razumeti, kako bi mogla izvršitev njegove smrtne obsodbe biti dejanje popolnega in Očetu všečnega čaščenja, edinega resničnega bogoslužnega dejanja. Nekaj ur pozneje bi apostoli v Jezusovem križu, če bi zdržali njegovo težo, lahko videli, kaj pomeni »telo, ki se daje«, »kri, ki se preliva«: in tega se spominjamo v vsaki evharistiji. Ko je vstal od mrtvih, da bi razlomil kruh za učenca iz Emavs in za svoje, ki so se vrnili k lovljenju rib – ne pa ljudi – na Galilejskem jezeru, jim je to dejanje odprlo oči, jih ozdravilo slepote, ki jo je povzročila grozota križa, ter je usposobilo, da so »videli« Vstalega, da so verovali v Vstajenja.

8. Če bi prišli v Jeruzalem po binkošti in bi začutili željo ne le po nekaj informacijah o Jezusu iz Nazareta, ampak da bi ga mogli še srečati, ne bi imeli druge možnosti, kot da bi poiskali njegove, da bi poslušali njegove besede in videli njegova dejanja, ki so bolj živa kot kdaj koli. Ne bi imeli druge možnosti za resnično srečanje z Njim, kot skupnost, ki slavi. Zato je Cerkev kot svoj najdragocenejši zaklad vedno ohranila Jezusovo naročilo: »To delajte v moj spomin.«

9. Cerkev se je že od samega začetka zavedala, da ne gre za neko uprizoritev, pa čeprav sveto, Gospodove večerje: ne bi imelo smisla in nikomur ne bi mogla priti na misel »uprizoritev« - še toliko bolj pred očmi Marije, Gospodove matere

– tega najvišjega trenutka v Učiteljevem življenju. Od samega začetka je Cerkev, razsvetljena po Svetem Duhu, razumela, da je to, kar je bilo vidno od Jezusa, kar je bilo mogoče videti z očmi in se dotakniti z rokami, njegovo besede in njegova dejanja, konkretnost učlovečene Besede, da je vse njegovo prešlo v obhajanje zakramentov.¹

Bogoslužje: kraj srečanja s Kristusom

10. V tej je vsa mogočna lepota bogoslužja. Če bi bilo vstajenje za nas nek pojem, ideja, misel; če bi Vstali za nas bil spomin spominov drugih ljudi, pa naj bodo še tako verodostojni kot so apostoli, če ne bi bila tudi nam dana možnost resničnega srečanja z Njim, bi bilo tako, kot bi novost Besede, ki je postala meso, razglasili za izčrpano. Tako pa je učlovečenje poleg tega, da je edini nov dogodek, ki ga pozna zgodovina, tudi način, ki ga je presveta Trojica izbrala, da bi nam odprla pot občestva. Krščanska vera je srečanje z Njim, živim, ali pa ni.

11. Bogoslužje nam zagotavlja možnost takšnega srečanja. Ne potrebujemo nejasnega spomina na zadnjo večerjo: moramo biti pri tej večerji, da lahko poslušamo njegov glas, jemo njegovo Telo in pijemo njegovo Kri: potrebujemo Njega. V evharistiji in v vseh zakramentih nam je zagotovljena možnost, da srečamo Gospoda Jezusa in da nas doseže moč njegove velike noči. Odrešenjska moč Jezusove žrtve, vsake njegove besede in vsakega njegovega dejanja, pogleda, čustva nas doseže v obhajanju zakramentov. Jaz sem Nikodem in Samarijanka, obsedenec iz Kafarnauma in hromi v Petrovi hiši, grešnica, ki ji je odpuščeno in žena, ki je krvavela, Jairova hči in slepec v Jerihi, Zahej in Lazar, razbojnik in Peter, ki jima je bilo odpuščeno. Gospod Jezus, ki *na križu žrtvovan več ne umrje, temveč s povečanimi ranami živi na veke,*²

¹ Prim. Leon Veliki, *Sermo LXXIV: De ascensione Domini II,1*: »quod [...] Redemptoris nostri conspicuum fuit, in sacramenta transivit«.

² Velikonočni hvalospev, *III*, Rimski misal (2008), str. 367: »Qui immolatus iam non moritur, sed semper vivit occisus«.

nam še naprej odpušča, nas ozdravlja, nas rešuje z močjo zakramentov. To je konkreten način, s katerim nas po poti učlovečenja ljubi; na ta način poteši tisto žejo po nas, ki jo je razodel na križu (Jn 19,28).

12. Naše prvo srečanje z njegovim vstajenjem (veliko nočjo) je dogodek, ki zaznamuje življenje vseh nas, ki verujemo v Kristusa: naš krst. Ne gre za miselno sprejemanje njegove misli ali podpis kodeksa obnašanja, ki ga je naložil: to je potopitev v njegovo trpljenje, smrt, vstajenje in vnebohod. Ne magična gesta: kajti magija je nasprotje logike zakramentov, ker hoče imeti oblast nad Bogom in zaradi tega prihaja od skušnjavca. V popolni kontinuiteti z učlovečenjem nam je v moči prisotnosti in delovanju Duha dana možnost, da umremo in vstanemo v Kristusu.

13. Način, na katerega se to zgodi, je ganljiv. Blagoslovna molitev nad krstno vodo³ nam razodeva, da je Bog ustvaril vodo ravno z ozirom na krst. To pomeni, da je Bog, ko je ustvarjal vodo, mislil na krst vsakogar izmed nas in ta misel ga je v njegovem delovanju spremljala skozi zgodovino odrešenja vsakič, ko je z določenim načrtom želel uporabiti vodo. Kot da bi jo hotel, potem ko jo je ustvaril, želel izpopolniti, da bi na koncu postala krstna voda. Zato jo je hotel napolniti z delovanjem svojega Duha, ki je lebdel nad njo (prim. 1 Mz 1,2), da bi že v začetku vsebovala posvečevalno moč; uporabil jo je za prenavo človeštva v vesoljnem potopu (prim. 1 Mz 6,1-9,29); gospodoval ji je, ko jo je ločil, da je odprl pot osvoboditve v Rdečem morju (prim. 2 Mz 14); posvetil jo je v Jordanu, ko je vanjo potopil meso Besede, prežeto z Duhom (prim. Mt 3,13-17; Mr 1,9-11; Lk 3,21-22). Končno jo je pomešal s krvjo svojega Sina, darom Duha, neločljivo združenega z darom življenja in smrti za nas darovanega Jagnjeta, in iz prebodene strani jo je izlil na nas (Jn 19,34). V to vodo smo bili potopljeni, da bi po njeni moči mogli biti vcepljeni v Kristusovo telo in z Njim vstati v nesmrtno življenje (prim. Rim 6,1-11).

---

³ Prim. *Rimski misal* (2008), str. 532.

Cerkev: zakrament Kristusovega telesa

14. Kot nas je opozoril 2. vatikanski koncil (prim. *Konstitucija o svetem bogoslužju - Sacrosanctum Concilium*, 1964, 5) z navajanjem Svetega pisma, cerkvenih očetov in bogoslužja – stebrov pravega izročila – *je iz strani na križu spečega Kristusa privrel čudoviti zakrament celotne Cerkve.*⁴ Primerjava med prvim in novim Adamom je presenetljiva: kot je Bog iz strani prvega Adam, potem ko je dal, da je nanj prišel globok spanec, vzel Evo, tako se je iz strani novega Adama, spečega v smrtnem snu, rodila nova Eva, Cerkev. Začudenje je ob besedah, za katere si lahko predstavljamo, da jih je novi Adam sprejel za svoje, ko je gledal Cerkev: »To je končno kost iz mojih kosti in meso iz mojega mesa« (1 Mz 2,23). Ker smo verovali Besedi in se spustili v krstno vodo, smo postali kost njegovih kosti, meso njegovega mesa.

15. Brez te vključitve ni nobene možnosti, da bi živeli polnost Božjega čaščenja. Pravzaprav je samo eno dejanje popolnega in Očetu všečnega češčenja, pokorščina Sina, katere merilo je njegova smrt na križu. Edina možnost, da smo lahko deležni njegove ponudbe, je v tem, da postanemo sinovi v Sinu. To je dar, ki smo ga prejeli. Subjekt, ki deluje v bogoslužju, je vedno in samo Kristus-Cerkev, Kristusovo mistično telo.

Teološki pomen bogoslužja

16. Koncilu – in liturgičnemu gibanju pred njim – dolgujemo ponovno odkritje teološkega razumevanja bogoslužja in njegovega pomena v življenju Cerkve: kot so bila splošna načela, ki jih je razglasila *Konstitucija o svetem bogoslužju (Sacrosanctum Concilium)*, temeljna za nastop reforme, ostajajo takšna še naprej za spodbujanje polnega, zavestnega, dejavnega in rodovitnega sodelovanja pri obhajanju bogoslužja (prim. B, 11, 14), ki je »prvi in nepogrešljivi vir, iz katerega

---

⁴ Prim. sv. Avguštin, *Enarrationes in psalmos. Ps. 138,2; Oratio post septimam lectionem, Vigilia paschalis, Missale Romanum* (2008), 359; *Super oblata, Pro Ecclesia* (B), *Missale Romanum* (2008), 1076.

naj verniki črpajo pristno krščanskega duha« (B, 14). S tem pismom želim preprosto povabiti celotno Cerkev, da bi ponovno odkrila, varovala in živela resnico in moč krščanskega praznovanja. Želel bi, da lepota krščanskega praznovanja in njegovih nujnih posledic v življenju Cerkve ne bi skazilo površno in omejevalno razumevanje njegove vrednosti, ali še hujše, njegovo popredmetenje v službi nekega ideološkega pogleda, kakršen koli že je. Kristusova velikodušniška molitev pri zadnji večerji, da bi bili vsi eno (Jn 17,21), obsoja vsako naše delitev okoli razlomljenega Kruha, *zakramenta pobožnosti, znamenja edinosti, vezi ljubezni*.⁵

Bogoslužje: protistrup za strup duhovne posvetnosti

17. Večkrat sem svaril pred nevarno skušnjava za življenje Cerkve, pred »duhovno posvetnostjo«; o njej sem obširno govoril v spodbudi *Veselje evangelija* (št. 93-97) ter v gnosticizmu in neo-pelagianizmu odkril dva, med seboj povezana načina, ki jo hranita.

Prvi krščansko vero skrči na subjektivizem, ki zapre posameznika v njegov »lastni razum in čustva« (*Veselje evangelija*, št. 94).

Drugi izniči vrednost milosti in zaupa samo v svoje lastne moči in je »povod za narcistično ali avtoritarno zavest izbrancev. Tukaj človek analizira in vrednoti, namesto da bi evangeliziral druge, porablja moči v nadziranju, namesto da bi olajševal pristop k milosti« (*Veselje evangelija*, št. 94). Te popačene oblike krščanstva imajo lahko uničujoče posledice za življenje Cerkve.

18. Iz tega, na kar sem želel opozoriti zgoraj, je jasno, da je bogoslužje po svoji naravi najbolj učinkovit protistrup proti tem strupom. Seveda govorim o bogoslužju v njegovem teološkem smislu, ne pa – to je trdil že Pij XII. – o *dekorativnem obredju* ali *zgolj celoti zakonov in predpisov*, ki urejajo bogoslužje.⁶

⁵ Prim. sv. Avguštin, *In Ioannis Evangelium tractatus XXVI,13*.

⁶ Prim. Pij XII., *Okrožnica Srednik med Bogom in ljudmi - Mediator Dei et hominum* (20. 11. 1947), v: AAS 39 (1947), 532.

19. Če nas gnosticizem zastrupi s strupom subjektivizma, nas bogoslužno obhajanje osvobaja ječe samozadostnosti, ki se hrani z lastnim razumom ali lastnimi čustvi: slavilno dejanje ne pripada posamezniku, ampak Kristusu-Cerkvi, celoti vernikov, združenih v Kristusu. Bogoslužje ne pravi »jaz« ampak »mi« in vsako omejitev obsega tega »mi« je vedno demonško. Bogoslužje nas ne pušča samih v iskanju neke individualnega domnevnega spoznanja skrivnosti Boga, ampak nas prime za roko, skupaj, kot zbor, da bi nas vodila v skrivnost, ki jo razodevajo Beseda in zakramentalna znamenja. In to skladno z Božjim delovanjem, po poti učlovečenja skozi simbolno govorico telesa, ki se razteza v stvareh, v prostoru in v času.

20. Če nas neopelagianizem zastruplja z domnevo o odrešenju, pridobljenem z našimi močmi, nas bogoslužno slavje očiščuje, ko razglaša zastonjskost daru odrešenja, sprejetega v veri. Udeležba pri evharistični daritvi ni naša pridobitev, kot da bi se s tem mogli hvaliti pred Bogom in pred brati. Začetek vsakega obhajanja me spomni, kdo sem, ko zahteva, naj priznam svoj greh in me povabi, naj prosim blaženo vedno Devico Marijo, angeli, svetnike in vse brate in sestre, naj prosijo Gospoda zame: seveda nismo vredni vstopiti v njegovo hišo, potrebujemo samo eno njegovo besedo, da bi bili rešeni (prim. Mt 8,8). Ne moremo se ponašati z ničemer drugim, kakor s križem našega Gospoda Jezusa Kristusa (prim. Gal 6,14). Bogoslužje nima nobenega opravka z asketskim moralizmom: je Gospodov velikonočni dar, ki prenovi naše življenje, če ga voljno sprejmemo. V dvorano zadnje večerje lahko vstopimo samo po privlačnosti njegove želje, da bi velikonočno jagnje jedel z nami: *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar* (Lk 22,15).

Vsak dan znova odkrijte lepoto resnice krščanskega praznovanja

21. Vendar moramo biti pozorni: da bi bil protistrup bogoslužja učinkovit, se od nas zahteva, da vsak dan znova odkrijemo lepoto resnice krščanskega praznovanja. Še enkrat

se sklicujem na njegov teološki pomen, kot je čudovito opisano v *Konstituciji o svetem bogoslužju* (št. 7): Bogoslužje je Kristusovo duhovništvo, ki nam je bilo razodeto in podarjeno v njegovi veliki noči, danes pa je navzoče in dejavno preko zaznavnih znamenj (voda, olje, kruh, vino, besede), ker Duh, ko nas potaplja v velikonočno skrivnost, preobraža vse naše življenje in nas dela vedno bolj podobne Kristusu.

22. Nenehno ponovno odkrivanje lepote bogoslužja ni iskanje obrednega esteticizma, ki je vesel samo v skrbi za zunanjo formalnost obreda ali se zadovolji s tankovestnim upoštevanjem rubrik. Seveda ta izjava na noben način ne želi odobravati nasprotnih drže, ki preprostost zamenjuje z zanimno banalnostjo, bistvenost z nevedno površnostjo, konkretnost obrednega dejanja z ogorčenim praktičnim funkcionalizmom.

23. Da se razumemo: skrbeti je treba za vsak vidik praznovanja (prostor, čas, geste, besede, predmeti, oblačila, petje, glasba ...) in vsako rubriko moramo upoštevati: ta pozornost bi bila dovolj, da zbora ne oropamo tega, kar mu pripada, se pravi velikonočne skrivnosti, ki se obhaja na obredni način, ki ga je določila Cerkev. Vendar tudi če bi bili kakovost in norma slavnostnega dejanja zagotovljeni, to ne bi bilo dovolj za našo polno udeležbo.

Začudenje nad velikonočno skrivnostjo: bistveni del bogoslužnega dejanja

24. Če bi manjkalo začudenje nad velikonočno skrivnostjo, ki se ponavzoča v konkretnosti zakramentalnih znamenj, bi bili lahko v resnici v nevarnosti, da ostanemo neprepustni za ocean milosti, ki preplavlja vsako obhajanje. Ne zadoščajo hvalevredni naporji za večjo kakovost obhajanja in tudi ne klic k ponotranjenosti: tudi ta je v nevarnosti, da se skrči na prazno subjektivnost, če ne sprejme razodetja krščanske skrivnosti. Srečanje z Bogom ni sad individualnega notranjega iskanja Njega, ampak je podarjen dogodek: Boga lahko srečamo zaradi novega dejstva učlovečenja, ki v zadnji

večerji doseže skrajnost želje, da bi ga mi jedli. Kako bi se nam lahko zgodila nesreča, da bi se odtegnili čaru lepote tega daru?

25. Z besedo čudenje za velikonočno skrivnost nikakor ne mislim tega, kar se mi včasih zdi, da se želi izraziti z nejasnim izrazom »občutek skrivnosti«; včasih je med domnevnimi točkami obtožnice proti liturgični reformi tudi ta, da smo jo – pravijo – odpravili iz obhajanja. Začudenje, o katerem govorim, ni nekakšna zmedenost pred temno resničnostjo ali pred zagonetnim obredom, ampak je nasprotno čudenje nad dejstvom, da nam je bil Božji odrešenjski načrt razodet v Jezusovi veliki noči (prim. Ef 1,3-14), katere učinkovitost nas še naprej dosega v obhajanju »skrivnosti«, oziroma zakramentov. Res pa je, da ima polnost razodetja glede na našo človeško končnost presežek, ki nas presega in ki bo dosegel svojo polnost ob koncu časov, ko bo Gospod ponovno prišel. Če je začudenje pravo, ni nobene nevarnosti, da kljub bližini, ki jo je hotelo učlovečenje, ne bi zaznali drugačnosti Božje navzočnosti. Če bi reforma odpravila ta »občutek skrivnosti«, bi bila to prej kot točka obtožnice opomba o zaslugi. Lepota tako kot resnica vedno povzroča začudenje in kadar se nanašata na skrivnost Boga, vodita v češčenje.

26. Začudenje je bistveni del bogoslužnega dejanja, ker je drža tistega, ki ve, da se nahaja pred posebnostjo simboličnih dejanj; to je čudenje tistih, ki doživlja moč simbola, ki ni v sklicevanju na nek abstraktni pojem, ampak v svoji konkretnosti vsebuje in izraža to, kar pomeni.

Potrebnost resne in življenjske liturgične formacije

27. Temeljno vprašanje je torej naslednje: kako ponovno pridobiti sposobnost za polno življenje bogoslužnih dejanj? To je cilj koncilске reforme. Izziv je zelo zahteven, ker je sodobni človek – ne v vseh kulturah na enak način – izgubil sposobnost za soočanje z simboličnim delovanjem, ki je bistvena značilnost bogoslužnega dejanja.

28. Postmodernost – v kateri se človeku počuti še bolj izgubljenega, brez kakršnih koli opornih točk, brez vrednot, ker je postal ravnodušen, sirota v vsem, v razdrobljenosti, v kateri se obzorje smisla zdi nemogoče – obremenjeni še težka dediščina, ki nam jo je zapustilo prejšnje obdobje, in jo sestavljajo individualizem in subjektivizem (ki spet spominjata na pelagijanizem in gnosticizem), pa tudi abstrakten spiritu-alizem, ki je v nasprotju s samo naravo človeka, utelešenega duha in zato v samem sebi sposoben simboličnih dejanj in razumevanja.

29. Prav s stvarnostjo modernizma se je želela soočiti Cerkev, zbrana na koncilu, ko je ponovno potrdila, da se zave-da, da je zakrament Kristusa, *luč narodov (Lumen gentium)*, z vernim poslušanjem *Božje besede (Dei Verbum)* in kot svoje priznala *veselje in upanje (Gaudium et spes)* današnjih ljudi. Velike koncilske konstitucije so neločljive in ni naključje, da se je to edino veliko razmišljanje ekumenskega koncila – najvišji izraz sinodalnosti Cerkve, za katere bogastvo sem sku-paj z vami poklican biti njegov varuh – začelo z bogoslužjem (*Sacrosanctum Concilium*).

30. Ob zaključku 2. koncilskega zasedanja (4. decembra 1963) se je sv. Pavel VI. izrazil takole:

»Sicer pa ta razvneta in zapletena razprava nikakor ni ostala brez obilnih sadov: kajti tista tema, ki je bila najprej obravnavana in ki je v določenem smislu v Cerkvi pomembna tako po naravi kakor po dostojanstvu – mislimo na sveto bogoslužje – je dosegla srečen zaključek in jo bomo danes s slovesnim obredom razglasili. Zaradi tega se naš duh raduje v iskrenem veselju. V tem dejstvu ugotavljamo, da je bil spoštovan pravi red vrednot in dolžnosti: na ta način smo priznali, da mora biti častno mesto pridržano za Boga; da je sveto bogoslužje prvoten vir tiste božanske izmenjave, v kateri se nam posreduje Božje življenje, je prva šola našega duha, je prvi dar, ki ga moramo dati krščanskemu ljudstvu, združenemu z nami v veri in v vztrajnosti za molitev; končno, prvo povabilo človeštvu, naj svoj nemi jezik razveže v svete in iskrene molitve in naj začuti tisto neizrekljivo obnovitveno moč

duha, ki je neločljivo povezana s petjem hvalnic Bogu skupaj z nami in z upanjem ljudi, po Kristusu in v Svetem Duhu.«⁷

31. V tem pismu se ne morem zadrževati pri bogastvu posameznih izrazov, ki jih prepuščam vašemu premišljevanju. Če je bogoslužje »vrhunec, h kateremu teži delovanje Cerkve, in hkrati vir, iz katerega izvira vsa njena moč« (*Konstitucija o svetem bogoslužju*, 10), dobro razumemo, kaj je v igri pri liturgičnem vprašanju. Plehko bi bilo, če bi napetosti, ki so žal prisotne v zvezi z obhajanjem, razumeli zgolj kot preprosto razhajanje med različnimi občutljivostmi do oblike obreda. Problematika je predvsem ekleziološka. Ne razumem, kako nekdo lahko reče, da priznava veljavnost koncila, čeprav me nekoliko preseneča, da bi si nek katoličan drznil, da tega ne bi storil – in ne sprejme liturgične reforme, ki izvira iz *Konstitucije o svetem bogoslužju*, ki resničnost bogoslužja izraža v tesni povezanosti s vizijo Cerkve, ki jo je čudovito opisala *konstitucija o Cerkvi Luč narodov (Lumen gentium)*. Zaradi tega sem – kakor sem pojasnil v pismu, ki sem ga poslal vsem škofom – čutil dolžnost, da potrdim, da »so bogoslužne knjige, ki sta jih razglasila sveta papeža Pavel VI. in Janez Pavel II. v skladu z odloki 2. Vatikanskega koncila, edini izraz *lex orandi* rimskega obreda« (*Motu proprio Varuhi tradicije*, 1).

Zavračanje reforme, pa tudi njeno površno razumevanje, nas odvrča od zavzetosti za iskanje odgovorov na vprašanje, ki ga še enkrat ponavljam: kako naj rastemo v sposobnosti, da bi v polnosti živeli bogoslužno dejanje? Kako naj se še naprej čudimo temu, kar se v obhajanju zgodi pred našimi očmi? Potrebujemo resno in življenjsko liturgično oblikovanje (formacijo).

32. Vrnimo se še enkrat v dvorano zadnje večerje v Jeruzalem: v binkoštnem jutru se je rodila Cerkev, začetna celica novega človeštva. Samo skupnost moških in žensk, ki so spravljene, ker jim je bilo odpuščeno, ki živijo, ker je On živ, ki so resnični, ker v njih prebiva Duh resnice, lahko odpre tesen prostor duhovnega individualizma.

---

⁷ AAS 56 (1964) 34.

33. Binkoštna skupnost lahko lomi Kruh v gotovosti, da je Gospod živ, vstal od mrtvih, navzoč v svoji besedi, s svojimi kretnjami, z daritvijo njegovega Telesa in njegove Krvi. Od tega trenutka obhajanje postane privilegirano, ne pa edini prostor srečanja z Njim. Mi vemo, da samo po milosti tega srečanja človek postane v polnosti človek. Samo binkoštna Cerkev lahko pojmuje človeka kot osebo, odprto za poln odnos z Bogom, s stvarstvom in z brati.

34. Tu se postavi odločilno vprašanje liturgične formacije. Romano Guardini pravi: »Tako je načrtana tudi naša prva praktična naloga: podprti z notranjo preobrazbo našega časa, se moramo znova naučiti soočiti se z odnosom vere kot ljudje v polnem pomenu.«⁸ To omogoča bogoslužje, za to se moramo vzgajati. R. Guardini tudi brez oklevanja zatrdi, da brez bogoslužne formacije »reforme obreda in reforme besedil ne pomagajo kaj prida.«⁹ Nimam namena, da bi sedaj izčrpno razpravljaj o zelo bogati temi liturgične formacije: rad bi ponudil samo pobudo za razmišljanje. Mislim, da lahko ločimo dva vidika: formacija za bogoslužje in formacija iz bogoslužja. Prva je v službi druge, ki je bistvena.

35. Nujno je najti kanale za formacijo kot študij liturgije: v tem smislu je veliko naredilo že liturgično gibanje z dragocenimi prispevki številnih učenjakov in akademskih ustanov. Vendar pa je treba to znanje na dostopen način širiti zunaj akademskega področja, da bo vsak vernik rastle v poznavanju teološkega pomena liturgije – gre za odločilno in temeljno vprašanje vsakega liturgičnega znanja in prakse – kakor tudi razvoja krščanskega obhajanja, v usposabljanju za razumevanje evholoških besedil (besedila/molitve, ki jih moli duhovnik, op. ur.), obredne dinamike in njihovega antropološkega pomena.

---

⁸ R. Guardini, *Liturgische Bildung* (1923) in *Liturgie und liturgische Bildung* (Mainz 1992), 43; ital. prevod, v: *Formazione Liturgica* (Brescia 2022), 69.

⁹ R. Guardini, *Der Kultakt und die gegenwärtige Aufgabe der Liturgischen Bildung* (1964) in *Liturgie und liturgische Bildung* (Mainz 1992), 14; ital. prevod: *L'atto di culto e il compito attuale della formazione liturgica. Una lettera* (1964), v: *Formazione Liturgica* (Brescia 2022), 33.

36. Mislim na običajnost naših shajanj, ko se zberemo, da bi obhajali evharistijo na Gospodov dan, nedeljo za nedeljo, veliko noč za veliko nočjo, v posebnih trenutkih življenja posameznikov in skupnosti, v različnih življenjskih obdobjih: posvečeni služabniki vršijo pastoralno dejanje prvenstvenega pomena, ko primejo krščene vernike za roko, da bi jih peljali v ponavljano izkustvo velike noči. Vedno se spominjajmo, da je subjekt obhajanja Cerkev, Kristusovo telo, ne samo duhovnik. Spoznanje, ki izvira iz študija, je samo prvi korak, da bi mogli vstopiti v skrivnost, ki jo obhajamo. Jasno je, da morajo duhovniki, ki predsedujejo zboru, da bi mogli voditi brate in sestre, poznati pot, tako da so jo preučili na zemljevidu teološke znanosti in ker so v praksi hodili po njej v izkustvu žive vere, hranjene z molitvijo, nikakor pa ne zgolj kot obveznost, ki jo je treba izpolniti. Ob dnevu posvečenja vsak duhovnik sliši škofa, ki mu reče: »Zavedaj se, kar delaš, posnemaj, ker opravljaš in živi po skrivnosti Gospodovega križa.«¹⁰

37. Tudi uvrstitev študija liturgije v semeniščih mora upoštevati izjemno sposobnost, ki ga ima v sebi obhajanje, da ponudi organski pogled na teološko znanje. Vsaka teološka disciplina, prav vsaka mora glede na svoj pogled pokazati svojo notranjo povezanost z bogoslužjem, v moči katerega se razodeva in uresničuje enotnost duhovniške vzgoje (prim. *Konstitucija o svetem bogoslužju*, 16). Liturgično-modrostna zasnova teološke formacije v semeniščih bi prav gotovo imela pozitivne učinke tudi v pastoralnem delovanju. Nobenega vidika cerkvenega življenja ni, ki ne bi v njem našel svojega vrhunca in svojega vira. Bolj kot rezultat izdelanih programov je celostna, organska in vključujoča pastorala posledica tega, da je nedeljsko evharistično slavlje, ki je temelj občestva, postavljeno v središče življenja skupnosti. Teološko razumevanje bogoslužja nikakor ne dovoli, da bi te besede razumeli kot da je vse zoženo na obredni vidik. Obhajanje, ki ne evangelizira, ni pristno, kakor to ni oznanilo, ki ne vodi v srečanje

---

¹⁰ *De Ordinatione Episcopi, Presbyterorum et Diaconorum* (1990), 95: «Agnosce quod agēs, imitare quod tractabis, et vitam tuam mysterio dominicæ crucis conforma».

z Vstalim v obhajanju: oboje pa je potem brez dobrodelne ljubezni kot brneč bron ali zveneče cimbele (prim. 1 Kor 13,1).

38. Za duhovnike in za vse krščene liturgična vzgoja v tem njenem prvem pomenu ni nekaj, kar bi si lahko mislili, da jo osvojimo enkrat za vselej: ker dar skrivnosti, ki jo obhajamo, presega našo možnost spoznanja, mora ta zavzetost vsekakor spremljati trajno formacijo vsakogar, s ponižnostjo malih, ki odpira za začudenje.

39. Še zadnja ugotovitev o semeniščih: poleg študija morajo ponuditi tudi možnost za doživljanje obhajanja slavja, ki ni vzorno samo z obrednega vidika, ampak je tudi pristno, življenjsko, ki omogoči živeti tisto resnično občestvo z Bogom, h kateremu mora težiti tudi teološko znanje. Samo delovanje Duha lahko izpopolni naše spoznanje skrivnosti Boga, ki ni vprašanje umskega razumevanja, temveč odnosa, ki zadeva življenje. Takšno izkustvo je temeljno, da bodo, ko bodo postali posvečeni služabniki, mogli spremljati občestvo na isti poti spoznavanja skrivnosti Boga, ki je skrivnost ljubezni.

40. Ta zadnji premislek nas vodi k razmišljanju o drugem pomenu, s katerim lahko razumemo izraz »liturgična vzgoja«. Mislim na to, da se vsak, glede na svojo poklicanost, oblikuje s sodelovanjem pri bogoslužnem obhajanju. Tudi študijsko znanje, ki sem ga pravkar omenil, mora biti funkcionalno za uresničevanje vzgojnega delovanja liturgije v vsakem verujočem v Kristusa, da ne bi postalo racionalizem.

41. Iz povedanega o naravi bogoslužja je očitno, da spoznanje Kristusove skrivnosti, ki je odločilno vprašanje za naše življenje, ni v miselni asimilaciji (prevzemu) neke ideje, ampak v stvarni bivanjski vpletenosti z njegovo osebo. V tem smislu bogoslužje ne zadeva »spoznanja« in njen cilj prvenstveno ni pedagoški (čeprav ima veliko pedagoško vrednost: prim. *Konstitucija o svetem bogoslužju*, 33), ampak je hvalnica, zahvala za veliko noč Sina, čigar odrešenjska moč dosega naše življenje. Obhajanje zadeva resničnost naše poslušnosti delovanju Duha, ki v njem deluje, dokler v nas ne bo oblikovan Kristus (prim. Gal 4,19). Polnost našega vzgoje je

prilicenje (oblikovanje; op. ur) v/po Kristusu. Ponavljam: ne gre za miselni, abstraktni proces, ampak zato, da postanemo On. To je namen, za katerega je bil dan Duh, čigar delovanje je vedno in samo to, da oblikuje Kristusovo telo. Tako je z eharističnim kruhom, tako je z vsakim krščenim, ki je poklican, da vedno bolj postane to, kar je prejel v dar pri krstu, to je, da je ud Kristusovega telesa. Leon Veliki piše: »Naša udeležba pri Kristusovem telesu in krvi se ne steguje za ničemer drugim, kot da postanemo to, kar jemo.«¹¹

42. Naša bivanjska vključenost se – v kontinuiteti in dosledno z metodo učlovečenja – dogaja po zakramentalni poti. Bogoslužje je sestavljeno iz stvari, ki so ravno nasprotno duhovnim abstrakcijam: kruh, vino, olje, voda, dišave, ogenj, pepel, kamen, blago, barve, telo, besede, zvoki, tišina, kretnje, prostor, gibanje, dejanje, red, čas, svetloba. Vse stvarstvo je izraz Božje ljubezni: odkar se je ta ljubezen v polnosti razodela na Jezusovem križu, k sebi priteguje vse stvarstvo. Vse stvarstvo privzeto, da bi bilo postavljeno v službo srečanja z učlovečeno, križano, mrtvo, vstalo in k Očetu dvignjeno Besedo. Tako kot poje molitev nad vodo za krstni kamen, pa tudi tista nad oljem za sveto krizmo in besede pripravljanja kruha in vina, sadov zemlje in dela človeških rok.

43. Bogoslužje ne slavi Boga zato, ker bi mi lahko nekaj dodali lepoti nedostopne luči, v kateri prebiva (prim. 1 Tim 6,16) ali popolnosti angelskega petja, ki večno odmeva v nebeških bivališčih. Bogoslužje slavi Boga, ker nam omogoča, da tukaj, na zemlji, vidimo Boga v obhajanju skrivnosti in ko ga vidimo, zaživimo iz njegove velike noči: mi, ki smo bili mrtvi zaradi prestopkov in smo zaživeli s Kristusom (prim. Ef 2,5), smo Božja slava. Irenej, *doctor unitatis*, nas tega spominja: »Božja slava je živi človek in človekovo življenje je v gledanju Boga: če že Božje razodetje po stvarstvu daje življenje vsem bitjem, ki živijo na zemlji, koliko bolj je razodetje Očeta po Besedi vzrok življenja za tiste, ki vidijo Boga!«¹²

¹¹ Leon Veliki, *Sermo XII: De Passione III*, 7.

¹² Irenæus Lugdunensis, *Adversus hæreses IV*, 20, 7.

44. R. Guardini piše: »S tem je orisana prva naloga dela za liturgično vzgojo: človek mora ponovno postati sposoben simbolov.«¹³ Ta obveznost zadeva vse, posvečene služabnike in vernike. Naloga ni lahka, saj je sodobni človek postal nepismen, ne zna več brati simbolov, skoraj ne sluti, da sploh obstajajo. To se dogaja tudi s simbolom našega telesa. Je simbol, ker je intimna združitev duše in telesa, vidnost duhovne duše v redu telesnega in v tem je človekova enkratnost, posebnost osebe, ki je ni moč zvesti na katero koli drugo obliko živega bitja. Naša odprtost za presežno, za Boga, je konstitutivna: njeno nepriznavanje nas poleg nepoznavanja Boga nujno vodi tudi k nepoznavanju samega sebe. Dovolj je, če vidimo, na kako protisloven način obravnavamo telo, ki ga enkrat na skoraj obsesivno negujemo sledeč mitu večne mladosti, drugič pa ga skrčimo na snovnost, ki ji odrekamo vsako dostojanstvo. Dejstvo je, da telesu ne moremo dati vrednosti, če izhajamo samo iz telesa. Vsak simbol je istočasno močan in krhek: če ga ne spoštujemo, če ga nimamo za to, kar je, se zlomi, izgubi moč, postane nepomemben.

Nimamo več pogleda sv. Frančiška, ki je gledal sonce – imenoval ga je brat, ker ga je tako čutil – videl ga je *bellu e radiante cum grande splendore* (lepo je in v velikem sijaju žari).¹⁴ Zaradi izgube sposobnosti za razumevanje simbolične vrednosti telesa in vsake ustvarjenine je simbolna govorica bogoslužja za sodobnega človeka skoraj nedostopna. Vendar pa ne gre za to, da bi se odpovedali temu jeziku: ne moremo se mu odpovedati, ker je to tisto, kar je izbrala Presveta Trojica, da nas je dosegla v mesu Besede. Nasprotno, gre za ponovno pridobitev sposobnosti za postavljanje in razumevanje bogoslužnih simbolov. Ne smemo obupati, saj je, kot sem pravkar rekel, v človeku ta razsežnost konstitutivna in je kljub zlu materializma in spiritualizma – oboje je zanikanje enotnosti telesa in duše – vedno pripravljena, da se tako kot vsaka resnica ponovno pojavi.

---

¹³ R. Guardini, *Liturgische Bildung* (1923) v: *Liturgie und liturgische Bildung* (Mainz 1992), 36; ital. prevod, v: *Formazione Liturgica* (Brescia 2022), 60

¹⁴ *Hvalnica stvarstva*, Spisi sv. Frančiška in sv. Klare, Slovenska kapucinska provinca, Ljubljana 1998, 46.

45. Vprašanje, ki si ga postavljamo je torej, kako naj spet postanemo sposobni simbolov? Kako priti do tega, da jih bomo znali brati, da bi jih mogli živeti? Dobro vemo, da je obhajanje zakramentov – po Božji milosti – učinkovito samo v sebi (*ex opere operato*), vendar to ne zagotavlja polne vključenosti ljudi brez ustreznega načina soočanja z jezikom obhajanja. Simbolično branje ni stvar umskega znanja, pridobivanja pojmov, ampak je življenjska izkušnja.

46. Najprej si moramo povrniti zaupanje v stvarstvo. Hočem reči, da stvari – s katerimi so »narejeni« zakramenti – prihajajo od Boga, naravnane so nanj in On jih je privzel, zlasti z učlovečenjem, da bi postale orodja odrešenja, nosilci Duha, kanali milosti. Tukaj se čuti vsa oddaljenost tako materialističnega kot spiritualističnega pogleda. Če so ustvarjene stvari nepogrešljiv del zakramentalnega delovanja, ki uresničuje naše odrešenje, se moramo nanje pripraviti z novim, ne površnim, spoštljivim in hvaležnim pogledom. Že od vsega začetka vsebujejo zametek posvečujoče milosti zakramentov.

47. Drugo odločilno vprašanje – še vedno razmišljamo, kako nas bogoslužje oblikuje – je potrebna izobrazba, da bi mogli pridobiti notranjo držo, ki nam omogoči, da postavljamo in razumemo bogoslužne simbole. Preprosto bom to povedal. Mislim na starše in še bolj na stare starše, pa tudi na naše duhovnike in katehiste. Mnogi izmed nas smo spoznali moč bogoslužnih kretenj – kot na primer znamenje križa, klečanje, obrazci naše vere – ravno od njih. Morda se tega živo ne spominjamo, vendar si zlahka prestavljamo kretnjo večje roke, ki prime majhno roko otroka in jo počasi spremlja, ko prvič zariše znamenje našega odrešenja. Gib spremljajo besede, tudi te počasne, skoraj kot bi se želele polastiti vsakega trenutka te geste, celega telesa: »V imenu Očeta ... in Sina ... in Svetega Duha ... Amen.« Da bi potem izpustili otrokovo roko in ga gledali, pripravljeni mu priskočiti na pomoč, kako sam ponavlja gesto, ki mu je bila izročena, kot obleko, ki bo rasla z njim in ga oblačila tako, kakor zna samo Duh. Od tega trenutka ta gesta, njena simbolična moč, pripada

nam ali, bolje rečeno, mi pripadamo tej gesti, daje nam obliko, oblikuje nas. Ni potrebno veliko govorov, ni treba razumeti vsega o tej gesti: biti moramo majhni, ko jo izročamo in ko jo prejemamo. Ostalo je delo Duha. Na ta način smo bili uvedeni v simbolični jezik. Ne moremo si dovoliti, da nas oropajo tega bogastva. Ko bomo odraščali, bomo morda imeli več sredstev za razumevanje, vendar vedno pod pogojem, da ostanemo majhni.

Ars celebrandi

48. Način za ohranjanje in za rast v življenjskem razumevanju bogoslužnih simbolov je gotovo skrb za umetnost obhajanja. Tudi ta izraz je predmet različnih razlag. Jasen postane, če ga razumemo glede na teološki pomen bogoslužja, ki je opisan v *Konstituciji o svetem bogoslužju (7)* in smo ga večkrat navajali. *Ars celebrandi* ne more biti skrčena samo na upoštevanje rubrik, prav tako pa si je ne moremo zamišljati kot domiselno – včasih divjo – ustvarjalnost brez pravil. Obred je sam na sebi pravilo, pravilo pa ni nikoli namenjeno samo sebi, temveč je vedno v službi višje resničnosti, ki jo želi varovati.

49. Kot vsaka umetnost zahteva različna znanja. Najprej razumevanje dinamike, ki opisuje bogoslužje. Trenutek slavnega dejanja je prostor, v katerem se skozi spominjanje ponavzoča velikonočna skrivnost, da bi jo krščeni v moči svoje udeležbe lahko izkusili v svojem življenju: brez tega razumevanja zlahka zapademo v pozunanjenost (bolj ali manj prefinjeno) in v rubricizem (bolj ali manj strog).

Potem moramo vedeti, kako Sveti Duh deluje v vsakem obhajanju: umetnost obhajanja mora biti v sozvočju z delovanjem Duha. Samo tako bo prosta subjektivizmov, ki so sad prevlade individualne občutljivosti, in kulturalizmov, ki so nekritične pridobivanje kulturnih prvin, ki nimajo nič opraviti s pravilnim procesom inkulturacije.

Končno je potrebno poznati dinamiko simbolnega jezika, njegovo posebnost, njegovo učinkovitost.

50. Iz teh kratkih pojasnil je očitno, da umetnosti obhajanja ne moremo improvizirati. Kot vsaka umetnost zahteva redno izvajanje. Nekemu obrtniku zadošča tehnika; umetnik poleg tehničnega znanja ne more brez navdiha, ki je pozitivna oblika posesti: pravi umetnik ne poseduje umetnosti, ona poseduje njega. Umetnosti obhajanja se ne naučimo, ker obiskujemo tečaj *public speaking* (javnega nastopanja) ali tehnik prepričljive komunikacije (ne ocenjujem namenov, vidim učinke). Vsako orodje je lahko koristen, vendar mora biti vedno podrejen naravi bogoslužja in delovanju Duha. Potrebna je marljiva predanost obhajanju, ko pustimo, da nam obhajanje samo posreduje svojo umetnost. R. Guardini piše: »Zavedati se moramo, kako globoko smo še zakoreninjani v individualizem in subjektivizem, kako smo se odvadili na klic veličine in kako majhna je mera našega verskega življenja. Prebuditi se mora čut za veliki slog molitve, hotenje, da tudi vanjo vključimo svoje bivanje. Pot do tega cilja pa je disciplina, odpoved nežni sentimentalnosti; resno delo, opravljeno v poslušnosti Cerkvi, v odnosu do našega bitja in do našega verskega obnašanja.«¹⁵ Tako se učimo umetnosti obhajanja.

51. Govorjenje o tej temi nas navede na misel, da to zadeva samo posvečene služabnike, ki opravljajo službo predsedovanja. V resnici je to drža, ki so jo poklicani živeti vsi krščeni. Mislim na vse geste in besede, ki pripadajo zboru: zbiranje, stopanje v procesiji, sedenje, stoja, klečanje, petje, molčanje, pritrjevanje, gledanje, poslušanje. Veliko je načinov, na katere zbor *enodušno* (Neh 8,1) sodeluje pri obhajanju. Ko vsi skupaj izvajajo isto kretnjo, vsi skupaj govorijo z istim glasom, to prenaša na posameznika moč celotnega zbora. Gre za poenotenje, ki ne samo ne ubija, ampak, nasprotno, vzgaja posamezne vernike, da pristne enkratnosti svoje osebnosti ne odkrivajo v individualističnih držah, ampak v zavedanju, da smo vsi eno telo. Ne gre za to, da bi morali slediti bogoslužnemu bontonu: bolj gre za »disciplino« - v

---

¹⁵ R. Guardini, *Liturgische Bildung* (1923), v: *Liturgie und liturgische Bildung* (Mainz 1992), 99; ital. prevod: v: *Formazione Liturgica* (Brescia 2022), 139.

pomenu, ki ga je uporabil R. Guardini – ki nas oblikuje, če jo verodostojno upoštevamo: to so kretnje in besede, ki vnašajo red v naš notranji svet, da živimo čustva, drže in obnašanje. Niso izražanje nekega ideala, pri katerem bi se morali navdihovati, ampak so dejanje, ki vključuje telo v njegovi celovitosti, se pravi v njegovi enotnosti duše in telesa.

52. Med obrednimi gestami, ki pripadajo celotnemu zboru, ima tišina absolutno pomembno mesto. Rubrike jo večkrat izrečno predpisujejo: celotno evharistično slavje je potopljeno v tišino, ki predhaja njen začetek in zaznamuje vsak trenutek njegovega obrednega odvijanja. Prisotna je namreč v kesanju; po povabilu k molitvi; v besednem bogoslužju (pred berili, med berili in po homiliji); v evharistični molitvi; po obhajilu.¹⁶ Ne gre za zatočišče, v katerega bi se lahko skrili za nekakšno intimistično osamo, skoraj kot da trpimo obrednost kot bi bila raztresenost: takšna tišina bi bila v navzkrižju s samim bistvom obhajanja. Bogoslužna tišina je veliko več: je simbol prisotnosti in delovanja Svetega Duha, ki oživlja vse slavno delovanje in zaradi tega pogosto predstavlja vrhunec nekega obrednega zaporedja. Prav zaradi tega, ker ima simbol Duha moč, da izrazi njegovo raznovrstnega delovanja. Tako tišina, ko doživljamo trenutke, ki sem jih zgoraj omenil, nagiba k kesanju in k želji po spreobrnjenju; zbuja poslušanje besede in molitev; razpoloži za češčenje Kristusovega telesa in krvi; v intimnosti obhajila vsakemu svetuje, kaj želi Duh storiti v življenju, da bi nas priličil razlomljenemu kruhu. Zato smo poklicani, da s skrajno skrbjo izvršujemo simbolično dejanje tišine: v njem nam Duh daje obliko.

53. Vsaka gesta in vsaka beseda vsebuje točno določeno dejanje, ki je vedno novo, ker se srečuje z vedno novim trenutkom našega življenja. Naj pojasnim z enim samim primerom. Pokleknemo, da bi prosili za odpuščanje; da bi upognili svoj ponos; da bi Bogu izročili svoj jok; da bi prosili za

---

¹⁶ Prim. *Splošni uod v Rimski misal - Institutio Generalis Missalis Romani*, št. 45; 51; 54-56; 66; 71; 78; 84; 88; 271.

njegov poseg; da bi se mu zahvalili za dar, ki smo ga prejeli: vedno ista gesta, ki v bistvu pove, da smo majhni pred Bogom. Vendarle storjena v različnih trenutkih našega življenja oblikuje našo globoko notranjost, da se potem izrazi navzven v našem odnosu z Bogom in z brati. Tudi klečanje je treba vršiti z umetnostjo, se pravi s polnim zavedanjem njegovega simboličnega pomena in naše potrebe, da s to gesto izrazimo svoj način bivanja v Gospodovi navzočnosti. Če vse to velja za to preprosto gesto, koliko bolj velja za obhajanje besede? Katere umetnosti se moramo naučiti v oznanjevanju besede, da jo poslušamo, da jo naredimo za navdih naše molitve, da postane življenje? Vse to zasluži največjo skrb in to ne formalne, zunanje, ampak življenjsko, notranjo, saj vsaka gesta in vsaka z »umetnostjo« izražena beseda obhajanja oblikuje krščansko osebnost posameznika in skupnosti.

54. Če je res, da *ars celebranti* zadeva celotni zbor, ki slavi, je prav tako res, da morajo posvečeni služabniki zanj posebej skrbeti. Ob obiskovanju krščanskih skupnosti sem pogosto opazil, da je njihov način, kako živijo obhajanje, pogojen – v dobrem in žal tudi v slabem – s tem, kako njihov duhovnik predseduje zboru. Lahko bi rekli, da obstajajo različni »vzorci« predsedovanja. Tukaj je možen seznam zadržanj, ki čeprav so med seboj različna, označujejo predsedovanje na vsekakor neustrezen način: stroga togost ali divja ustvarjalnost; poduhovljeni mysticism ali praktični funkcionalizem; nagla površnost ali poudarjena počasnost; površna malomarnost ali pretirana izumetničenost; preobilna prijaznost ali obredna ravnodušnost. Kljub obširnosti te pahljače mislim, da ima neustreznost teh modelov skupno korenino: razburjeni personalizem slavnega sloga, ki včasih izraža slabo prikrito manijo po protagonizmu. Pogosto to postane bolj očitno, kadar se naša obhajanja prenašajo prek spleta, kar ni vedno primerno in o čemer bomo morali razmisliti. Da se razumemo, te drže niso najbolj razširjene, vendar zbori neredko doživljajo to »trpinčenje«.

55. Veliko bi lahko povedali o pomembnosti in občutljivosti predsedovanja. Večkrat sem se zadržal pri zahtevni nalogi

homilije.¹⁷ Tukaj se bom omejil na nekaj splošnih premislekov, še vedno pa želim z vami premišljevati o tem, kako nas bogoslužje oblikuje. Mislim na običajnost nedeljskih maš v naših skupnostih: obračam se torej na duhovnike, vključno pa tudi na vse posvečene služabnike.

56. Duhovnik živi svojo značilno udeležbo pri obhajanju v moči daru, ki ga je prejel v zakramentu svetega reda: ta značilnost se izraža ravno v predsedovanju. Kot pri vseh službah, ki jih je poklican opravljati, ne gre prvenstveno za nalogo, ki bi mu jo dodelila skupnost, temveč za posledico izlitja Svetega Duha, ki ga je prejel pri posvečenju in ga usposablja za to nalogo. Tudi duhovnika oblikuje njegovo predsedovanje zboru, ki obhaja.

57. Za dobro opravljanje te službe – točneje z umetnostjo – je temeljnega pomena, da ima duhovnik najprej živo zavest, da je po usmiljenju posebna navzočnost Vstalega. Posvečeni služabnik je eden od načinov Gospodove navzočnosti, zaradi katerih je krščanski zbor enkratno, drugačen od vsakega drugega (prim. *Konstitucija o svetem bogoslužju*, 7). To dejstvo daje »zakramentalno« globino – v širšem smislu – vsem gestam in besedam predsedujočega. Zbor ima pravico, da lahko v teh gestah in besedah sliši željo, ki jo ima Gospod tako danes kot pri zadnji večerji, da bi še naprej jedel z nami velikonočno jagnje. Protagonist je torej Vstali, nikakor pa ne naša nezrelost, ki prevzemajoč neko vlogo in držo išče predstavljenost, ki je ne more imeti. Duhovnika samega premaga ta želja po občestvu, ki jo Gospod goji do vsakogar: je kot bi bil postavljen na sredino med Jezusovo srce, ki gori od ljubezni, in srce vsakega vernika, ki je predmet njegove ljubezni. Predsedovati evharistiji pomeni biti potopljen v ogenj Božje ljubezni. Ko nam je dano razumeti ali zgolj zaslutiti to resničnost, gotovo ne potrebujemo več nekega *pravilnika*, ki bi nam naložil primerno obnašanje. Če to potrebujemo, je to zaradi *trdote našega srca*. Najvišje pravilo in zato najzahtevnejše je

---

¹⁷ Prim. Francišek, Apostolska spodbuda *Veselje evangelija* (24. novembra 2013), 135-144.

sama resničnost evharističnega obhajanja, ki izbira besede, geste, čustva, in nam daje razumeti ali so ali niso primerni za nalogo, ki jo moramo opraviti. Jasno je, da se tudi to ne improvizira: to je umetnost, ki od duhovnika zahteva, da jo uporablja, to se pravi, da vztrajno obiskuje ogenj ljubezni, ki ga je Gospod prinesel na zemljo (prim. Lk 12,49).

58. Ko je prva skupnost lomila kruh v poslušnosti Gospodovi zapovedi, je to počela pred Marijinimi očmi, ki je spremljala prve korake Cerkve: »Vsi so enodušno vztrajali v molitvi z ženami in Marijo, Jezusovo materjo« (Apd 1,14). Devica Marija »nadzira« geste, ki jih je njen Sin zaupal apostolom. Kot je potem, ko je sprejela besede angela Gabriela, v svojem naročju varovala učlovečeno besedo, tako v naročju Cerkve varuje tiste geste, ki tvorijo telo njenega Sina. Duhovnik, ki v moči daru, prejetega z zakramentom svetega reda, ponavlja te geste, je varovan v naročju Device. Ali potrebujemo pravilo, da nam bo povedalo, kako se moramo obnašati?

59. Duhovniki, ki so postali orodje za razplamtevanje ognja njegove ljubezni na zemlji, varovani v naročju Marije, Device, ki je postala Cerkev (kot je pel sv. Frančišek Asiški), se prepustijo delovanju Duha, ki hoče dokončati delo, ki ga je začel pri njihovem posvečenju. Delovanje Duha jim daje možnost za predsedovanje evharističnemu zboru s strahom Petra, ki se je zavedal, da je grešnik (prim. Lk 5,1-11), s močno ponižnostjo trpečega služabnika (prim. Iz 42 ss.), z željo, da bi se dali »pojesti« ljudem, ki so jim zaupani v vsakodnevem opravljanju službe.

60. Za to kakovost predsedovanja vzgaja obhajanje samo, ne pa, to ponavljamo, miselna privolitev, čeprav je vanj vključen ves naš um in vsa naša občutljivost. Duhovnika torej za predsedovanje oblikujejo besede in geste, ki jih bogoslužje polaga na njegove ustnice in v njegov roke.

Ne sedi na prestolu,¹⁸ ker Gospod kraljuje s ponižnostjo tistega, ki streže.

---

¹⁸ Prim. *Splošni uvod v Rimski misal - Institutio Generalis Missalis Romani*, 310.

Ne osvoji središčnosti oltarja, ki je znamenje Kristusa, iz katerega strani sta pritekli voda in kri, izvir zakramentov Cerkve in središče naše hvalnice in skupnega zahvaljevanja.¹⁹

Ko duhovnik pristopi k oltarju za darovanje, ga za ponižnost in kesanje vzgajajo besede: »Sprejmi nas, Gospod, ponižne in skesane, in naj ti ugaja danes naša daritev.«²⁰

Za službo, ki mu je bila zaupana, se ne more zanašati nase, saj ga bogoslužje vabi, naj prosi za očiščenje v znamenju vode: »Izmij Gospod mojo krivdo in očisti me grehov.«²¹

Besede, ki jih bogoslužje polaga na njegove ustnice, imajo različno vsebino, ki zahtevajo posebne barvne odtenke: zaradi pomembnosti teh besed se od duhovnika zahteva prava *ars dicendi*. Njegovi notranjem čustvom dajo obliko, zdaj v prošnji k Očetu v imenu zbora, zdaj v spodbudi, namenjeni zboru, zdaj v enoglasnem vzklikanju z vsem zborom.

Z evharistično molitvijo – v kateri sodelujejo tudi vsi krščeni, ko *tiho in spoštljivo* poslušajo in posredujejo z *vzkliki*,²² ima predsedujoči moč, da v imenu vsega svetega ljudstva Očeta spomni na daritev njegovega Sina pri zadnji večerji, tako da bo ta neizmeren dar spet ponavzočen na oltarju. Pri tem darovanju je udeležen z darovanjem samega sebe. Duhovnik ne more pripovedovati zadnje večerje Očetu, ne da bi bil sam udeležen v njej. Ne more reči: »Vzemite in jejte vsi: to je moje telo, ki se daje za vas,« pa ne živeti iste želje, da bi daroval svoje telo, svoje življenje za ljudstvo, ki mu je zaupano. To se dogaja pri opravljanju njegove službe.

Vse to in še mnogo drugega duhovnika nenehno oblikuje v slavnem dejanju.

* * *

---

¹⁹ *Posvetilna molitev - Prex dedicationis in Ordo dedicationis ecclesiae et altaris* (1977), 102.

²⁰ *Rimski misal - Missale Romanum* (2008), 515: »In spiritu humilitatis et in animo contrito suscipiamur a te, Domine; et sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, ut placeat tibi, Domine Deus«.

²¹ *Rimski misal - Missale Romanum* (2008), 515: »Lava me, Domine, ab iniquitate mea, et a peccato meo munda me«.

²² Prim. *Splošni uvod v Rimski misal - Institutio Generalis Missalis Romani*, 78-79.

61. Preprosto sem hotel ponuditi nekaj razmišljanj, ki nikakor ne izčrpajo neizmernega zaklada obhajanja svetih skrivnosti. Vse škofe, duhovnike in diakone, vse vzgojitelje v semeniščih, vse učitelje teoloških fakultet in teoloških šol, vse katehiste in katehistinje prosim, naj pomagajo svetemu Božjemu ljudstvu črpati iz tega, kar je od vedno prvi vir krščanske duhovnosti. Poklicani smo k nenehnemu ponovnemu odkrivanju bogastva splošnih našel, ki so predstavljena v prvih številkah *Konstitucije o svetem bogoslužju* in razumemo notranjo vez med prvo od koncilskih konstitucij in med vsemi ostalimi. Zaradi tega se ne moremo vračati k tisti obredni obliki, za katero so koncilski očetje s *Petrom in pod Petrom* (*cum Petro* in *sub Petro*) čutili, da jo morajo prenoviti in so pod vodstvom Duha in po svoji vesti pastirjev odobrili načela, iz katerih se je rodila prenova. Sveta papeža Pavel VI. in Janez Pavel II. sta s potrditvijo bogoslužnih knjig, prenovljenih *po naročilu svetega ekumenskega koncil (ex decreto Sacrosancti Œcumenici Concilii Vaticani II)*, zagotovila zvestobo prenove koncilu. Zato sem napisal motuproprij *Varuhi tradicije - Traditionis Custodes*, da bi Cerkev lahko v različnosti jezikov dvigala *eno samo in istovetno molitev*, ki bi lahko izrazila njeno edinost.²³ Kot sem že zapisal, nameravam to edinost ponovno vzpostaviti po vsej Cerkvi rimskega obreda.

62. Želel bi, da bi nam to pismo pomagalo poživiti začudenje nad lepoto resnice krščanskega obhajanja, se spomniti potrebe po pristni liturgični vzgoji in spoznati pomen umetnosti obhajanja, ki je v službi resnice velikonočne skrivnosti in sodelovanja vseh krščenih, vsakega s posebnostjo svoje poklicanosti.

Vse to bogastvo ni daleč od nas: je v naših cerkvah, v naših krščanskih praznikih, v središčnosti nedelje, v moči zakramentov, ki jih obhajamo. Krščansko življenje je stalna pot rasti: poklicani smo, da se pustimo oblikovati z veseljem in v občestvu.

---

²³ Prim. Pavel VI., Apostolska konstitucija *Missale Romanum* (3. 4. 1969), v: AAS 61 (1969) 222.

63. Zato bi vam rad pustil še eno pojasnilo za nadaljevanje naše poti. Vabim vas, da ponovno odkrijemo pomen *bogoslužnega leta* in *Gospodovega dne*: tudi to nam je izročil koncil (prim. *Konstitucija o svetem bogoslužju*, 102-111).

64. V luči zgoraj omenjenega razumemo, da je bogoslužno leto za nas možnost za rast v spoznavanju Kristusove skrivnosti, ko svoje življenje potapljamo v skrivnost njegove velike noči v pričakovanju njegovega ponovnega prihoda. To je prava stalna formacija. Naše življenje ni naključno in klotično zaporedje dogodkov, ampak pot, ki nas od velike noči do velike noči dela podobne Njemu, ko *pričakujemo blaženo upanje: prihod našega Odrešenika Jezusa Kristusa*.²⁴

65. V teku časa, ki ga je velika noč prenovila, Cerkev vsakih osem dni v nedelji obhaja dogodek odrešenja. Prej kot zapoved je nedelja dar, ki ga Bog daje svojemu ljudstvu (zaradi tega jo Cerkev varuje z zapovedjo). Nedeljsko obhajanje daje krščanski skupnosti možnost, da jo oblikuje eharistija. Od nedelje do nedelje beseda Vstalega razsvetljuje naše bivanje, ko želi v nas izvršiti to, za kar je bila poslana (prim. Iz 55,10-11). Od nedelje do nedelje hoče obhajilo s Kristusovim telesom in krvjo narediti tudi naše življenje za Očetu všečno daritev, v bratskem občestvu, ki postane podelitev, sprejemanje in služenje. Od nedelje do nedelje nas moč razlomljenega kruha podpira v oznanjevanju evangelija, v katerem se kaže pristnost našega obhajanja.

Opustimo polemike in skupaj poslušajmo, kaj Duh govori Cerkvi, varujmo občestvo, še naprej bodimo začudeni nad lepoto bogoslužja. Dana nam je bila velika noč, pustimo se varovati želji, ki jo ima Gospod, da bi jo mogel jesti z nami. Pod pogledom Marije, Matere Cerkve.

*V Rimu, pri sv. Janezu v Lateranu, 29. junija,
na praznik svetih apostolov Petra in Pavla, leta 2022,
v desetem letu mojega papeževanja.*

Franciscus

²⁴ *Rimski misal - Missale Romanum* (2008), 598: « ... exspectantes beatam spem et adventum Salvatoris nostri Iesu Christi».

Sv. FRANČIŠEK ASIŠKI

Pismo celotnemu redu II, 26-29

*Vsak človek naj bo v strahu,
ves svet naj trepeče,
in nebo naj se raduje,
kadar je na oltarju
v duhovnikovih rokah Kristus,
Sin živega Boga.*

*O čudovita visokost
in pretresljiva ljubeznivost!
O vzvišena ponižnost!
O ponižna vzvišenost,
da se Gospod vesoljstva,
Bog in Božji Sin
tako poniža,
da se zaradi našega zveličanja
skrrije pod neznatnim koščkom kruha!*

*Poglejte, bratje, ponižnost Boga
in izlijte pred njim svoja srca;
ponižajte se tudi vi,
da vas bo povišal.
Nič torej od svojega ne pridržite sebi,
da vas popolnoma sprejme On,
ki se vam vsega daje.*

CERKVENI DOKUMENTI

- DD - SSŽ** Papež Frančišek, Apostolsko pismo Desiderio desideravi – Srčno sem želel, Cerkevni dokumenti 170, Ljubljana 2022.
- ED - BC** Janez Pavel II., Motuproprij Ecclesia Dei – Božja Cerkev, 1988.
- EG - VE** Papež Frančišek, Apostolsko pismo Evangelii gaudium – Veselje evangelija, Cerkevni dokumenti 140, Ljubljana 2014.
- MDH - SBČ** Pij XII., Okrožnica Mediator Dei et hominum – Srednik med Bogom in ljudmi.
- MR - RM** Missale Romanum (Rimski misal), 2008; prim. tudi Kongregacija za bogoslužje, Splošni uvod v Rimski misal, Cerkevni dokumenti 94, Ljubljana 2002.
- SC - B** Drugi vatikanski koncil, Konstitucija Sacrosanctum Concilium – O svetem bogoslužju (1964).
- SuP - SkP** Benedikt XVI., Motuproprij Summorum pontificum – Skrb papežev, Cerkevni dokumenti, Ljubljana 2007.
- TC - VT** Papež Frančišek, Motuproprij Traditionis custodes – Varuhi tradicije, Cerkevni dokumenti 169, Ljubljana 2022.
- SŠK** Slovenska škofovska konferenca, Sinoda o sinodalnosti, 2021-2023, Ljubljana 2022

VZGOJA ZA BOGOSLUŽJE IN IZ BOGOSLUŽJA

1. Za celosten pogled

Človek se vedno bolj zaveda, da celostno spoznanje odpira vrata k spoznanju posameznih prvin, kakor tudi posamezne prvine vodijo k spoznanju celote (razmerje: celota – del, del – celota). To velja tudi za področje znanosti in umetnosti, filozofije in zgodovine, življenja in posameznih poti življenja.

Umetnostni zgodovinarji menijo, da je pomembno merilo Plečnikove umetniške veličine v tem, da je celoti dal pridih detajla in detajlu pridih celote, z drugimi besedami pridih celovitosti in enovitosti. Ta velja za zaznavno podobo vidnega, materialnega in izkustvo duhovnega sveta.

Kako je mogoče to spoznanje odkrivati na področju bogoslužja, ki sporoča prvine *lepega in resničnega (pulchrum, verum)*, ki je še vedno *skrivnostno (mysterium; SSŽ 24-25)*, zato za človeka tudi *dobrega (bonum)*, kakor to obravnava papež Frančišek v Apostolskem pismu »*Srčno sem želel ... Desiderio desideravi?*«

Obstajajo ne samo zgodovinske vezi, ki povezujejo preteklost, sedanjost in prihodnost bogoslužja, ki so – tako kot vse druge človeške vezi – vpete v zgodovino odrešenja. Obstajajo vezi, ki presegajo *človeško izkustvo in vidne zaznave*, ker sporočajo duhovne prvine. Človek, *božja podoba – imago Dei*, obdarjen s telesnimi in duhovnimi čuti, je sposoben te prvine zaznati in jih uresničevati v življenju.

Bogoslužje je privilegiran prostor tega dogajanja, ki ga imenujemo srečanje Boga s človekom in človeka z Bogom. Gre za izkustvo duhovnega in vidnega sveta, vsakdanjega in prazničnega *življenja, podobe sedanjega in prihodnjega sveta*.

2. Zgodovinski spomin

Aplikacija, ki smo jo prevzeli, ni človeška, marveč Božja izbira. V njej »živimo, se gibljemo in smo« (Apd 17,28). Ni nam treba seči v pra-razodetje ne v Staro zavezo ne v zgodovino evropskih narodov ne slovenskega naroda. Bogoslužje ima kozmične in nadčasovne prvine. kot take jih prepoznavamo in sprejemamo ali pa ostanemo reveži ob bogastvu prvin in vezi, ki so nam na voljo.

Ostanimo pri zadnjem stoletju. Liturgično gibanje si je prizadevalo, da bi verniki globlje razumeli in z udeležbo pri maši bogatili osebno in občestveno vero. Bogastvo mašnega obreda, njegovo zgodovinsko podobo in razvoj je izčrpno prikazal Joseph Jungmann (1895-2975) v delu *Missarum sollemnia* (1944; 1951). Pomemben delež je prispeval tudi teolog Romano Guardini (1885-1968; prim. *Duh liturgije*, Celje 2021). Gibanje je našlo plodna tla tudi med Slovenci, ki so že imeli prevod *Rimskega obrednika* (1934), nato *Rimskega misala* (1944; ponatis 1961; Božji vrelci, ki ga je pripravil Metod Turnšek (1909-1976). Evropski narodi so zavidali Hrvatom, da so v nekaterih škofijah ohranili bogoslužje v starem, domačem jeziku.

Priprava na koncil je obsegala prenovu vsega krščanskega življenja, celote in posameznih vsebin evangelija, prisotnosti Cerkve na vseh področjih življenja. Prenovi bogoslužja je bila od vsega začetka posvečena posebna skrb. V bogoslužje so se namreč v teku stoletij, raznih družbenih vplivov in pomanjkanja teološkega vidika prikradle razne navade, ki so zakrivale pristno naravo in podobo bogoslužja. Zgodovinske študije so na to opozarjale, Cerkev pa si je prizadevala, da bi bilo bogoslužje odsev božje navzočnosti in delovanja v človeku in svetu.

Napori koncila so se pokazali že ob koncu 2. zasedanja, ko je bila sprejet *Konstitucija o svetem bogoslužju* (*Sacrosanctum Concilium*, 1963 /B/). Bogoslužja, ki je »vrhunec, h kateremu teži delovanje Cerkve, in hkrati vir, iz katerega izvira vsa njena moč« (B10), naj se verniki »udeležujejo zavestno, dejavno in z vso duhovno koristjo« (B11). V teh besedah je

izraženo bistvo bogoslužja (*vrhunec* in vir življenja Cerkve) ter njena pastoralna naloga (liturgična vzgoja za dejavno sodelovanje; B 14 sl.).

Koncilski očetje (škofje) so se zavedali, da koncil ni ne znanstvena konferenca ne debatni krožek, marveč občestvo, zbor (*ecclesia*), zbran v Kristusovem imenu in po navdihu Svetega Duha, ki išče poti, kako danes oznanjati evangeljsko resnico in pričevati za Očetovo ljubezen. Zato je koncil pričel dnevna zasedanja z mašo v koncilski dvorani (v cerkvi sv. Petra) in s tem pokazal, da so *škofje* zbrani v Kristusovem imenu in je njegova navzočnost garant njihovega prizadevanja za prenavo Cerkve.

3. Sprejemanje in zavračanje

Prenovo bogoslužja kot začetek koncilске prenovе je večina pričakovala in sprejela, nekateri (nadškof M. Lefebvre in somišljeniki) pa so jo zavrgli hkrati z zavračanjem celotne koncilске prenovе in cerkvene discipline. S svojim delovanjem so ogrožali edinost Cerkve. Na ta izziv so papeži odgovorili z motu proprijii: Janez Pavel II. z *Ecclesia Dei* (*Božja Cerkev*, 1988), Benedikt XVI. s *Summorum pontificum* (*Skrb papežev*, 2007) in Frančišek s *Traditionis custodes* (*Varuhi izročila*, 2021). Z njimi so potrdili koncilsko prenavo bogoslužja kot *lex orandi* in *lex celebrandi* ter omejili, ne pa prepovedali, rabo predkoncilskega mašnega obreda.

Z apostolskim pismom »Srčno sem želel ... - *Desiderio desideravi*« (2022) papež Frančišek dopolnjuje svoj motu proprijii *Traditionis custodes*. To je razvidno iz omembe v podnaslovu pisma, v katerem navaja, da je pismo namenjeno »liturgični vzgoji božjega ljudstva«. S tem je opozoril, da bistvo koncilске prenovе ni v prenovi ustanov (struktur), marveč v poglobitvi vere, prenovi duha in spreobrnjenju srca. Kakor bi hotel nadomestiti doslej zanemarjeno nalogo »liturgične formacije« (vzgoje), katero je imel v mislih koncil (prim. B 14). Ob koncu pisma je zapisal spodbudne besede: »Opustimo polemike in skupaj poslušajmo, kaj Duh govori Cerkvi, varujmo obče-

stvo, še naprej bodimo začudeni nad lepoto bogoslužja« (SSŽ - DD 65).

Pismo se ne spušča v polemiko med zagovorniki in nasprotniki koncilске preнове, v že znane disciplinarne določbe, zapisane dosedanjih dokumentih, nekđaj pa v številnih navodilih in pravilih (rubrikah), ki so še vedno živa v zavesti nekaterih duhovnikov in vernikih. Liturgična formacija (vzgoja), kakor jo sprejema koncil in novejši cerkveni dokumenti, je utemeljena na teoloških, eklezioloških in antropoloških osnovah, ki upoštevajo človeka kot zgodovinsko bitje.

4. Nakaj teoloških in pastoralni izhodišč

* Ozadje Apostolskega pisma SSŽ DD so brez dvoma dogajanja v Cerkvi po izidu motu proprija papeža Frančiška *Varuhi tradicije* (*Traditionis custodes*, 2021). Ta dogajanja so se rodila iz žolčnih nasprotovanj in površnih sodb zagovornikov tradicionalnega bogoslužja (M. Lefebvre, *Scutum fidei*), ki so ogrožala edinost Cerkve in njeno poslanstvo v svetu. Kakor je bil navedeni motu proprij namenjen škofom vesoljne Cerkve kot varuhom verskega in bogoslužnega izročila, tako je Apostolsko pismo SSŽ namenjeno širšemu krogu – od škofov, duhovnikov, posvečenih oseb in vsega Božjega ljudstva – kot pomoč pri liturgični formaciji (vzgoji). Slednji, očitno, ni bila v teku pokoncilске preнове posvečena ustrezna teološka poglobitev in formacija (vzgoja) duhovnikov in vernikov (SSŽ 37-41). Napetosti so posledica miselnosti in napačnega ravnanja, ki je prenovi razumelo enostransko: rabo domačega jezika, nove pastoralne ustanove, preureditev cerkvenega prostora itd. Ali je mogoče zadeve usmeriti v pravo smer? Dokument ne dvomi, da je to mogoče.

*Dosežen je pomemben premik, izražen v pismu SSŽ, ki povezuje 1. vzgojo **za** bogoslužje in 2. vzgojo **iz** bogoslužja. Ne prvemu ne drugemu ni bila doslej posvečena ustrezna pozornost, zlasti pa ne njuna povezava. Razhajanja, kot so zavračanja celotne koncilске preнове, poudarek na zunanjih oblikah preнове, zapostavljanje nekdanjega obreda, ki je kljub svojim značilnostim in pomanjkljivostim skozi stole-

tja hranil krščansko ljudstvo in oblikoval številne svetniške vzorce... so logična posledica pomanjkanja dvojnega vidika ustrezne vzgoje. Načelo **za** in **iz** ima ne samo pedagoški, marveč tudi teološko-pastoralni značaj. »Prva je v službi druge, ki je bistvena« (SSŽ 34). Ko bogoslužna dejanja opravljamo, nas le-ta utrjujejo v našem prizadevanju, Božja milost nas podpira, tako se izkustvo božje bližine in delovanja v nas dopolnjuje.

*Obuditev zgodovinskega spomina – Z besedami »Srčno sem želel z vami jesti to velikonočno jagnje«, Jezus obudi spomin na čas v suženjstvu ter veselo pričakovanje pashalne večerje in izhoda iz suženjstva. Tudi danes se ljudje radi spominjamo pomembnega dogodka. Zapisan je v našo osebno zgodovino in zgodovino odrešenja. V našem primeru ta dogodek pove, da maša ni le zapoved, navada ali izpolnitev izročila, marveč dogodek, ki se ga vsi – posameznik, družina, skupnost, župnija – veselimo: naj se pripravljamo, se ga udeležujemo in obhajamo skupaj z drugimi, nas oblikuje in pošilja na delo. Zapoved, obveznost, naloga – biti pri maši tedaj stopi v ozadje. Maša je Jezusovo povabilo, da se udeležimo njegove in naše daritve Bogu, je naša pravica, je dar Boga človeku (J. Janžekovič). Tedaj, tako kot pri zadnji večerji, Jezusove besede odmevajo v naših srcih »Srčno sem želel jesti ...« Te besede ponavlja tudi nam, danes in v vsakokratnih okoliščinah. Mi pa se veselimo srečanja z njim in z brati po veri.

* Frančišek na več mestih govori o »lepoti bogoslužja« (SSŽ 10, 22). Lepota je resničnost, ki človeku omogoča pogled v svet presegajočega, transcendentnega. Lepote ne pojmuje kot »obredni esteticizem« (SSŽ 22), tudi ne zgolj zunanje podobe in skladnosti dogajanj, marveč kot notranjo enovitost in bogastvo sporočila. K temu prispevajo svoj delež harmoničnost sodelujočih, ubranost molitve in pesmi, urejenost prostora, oblačila, potek in dinamičnost dogajanj, ki so deležna tudi zgodovinskih sprememb in krajevnih posebnosti. Lepota in resnica prebujata začudenje, ker presegata meje človekovega hrepenenja in spoznanja (SSŽ 25). Nista sad človekovega prizadevanja, marveč sad Božjega daru. V tej zvezi je treba opozoriti na pomen simbolične govornice,

ki je »bistvena značilnost bogoslužnega delovanja« (SSŽ 27, 42). Besedilo pisma poudarja pomen simbolov pri liturgični vzgoji, s katerimi se tako v življenju kot pri bogoslužju srečujemo že od otroških let. R. Guardini spodbuja, da »mora človek vnovič postati spodoben simbolov« (SSŽ 44), kar mu posredujejo starši, šola in kateheti: te vzgoje ne gre zamuditi. Prav tako Guerдини opozarja, da da brez liturgične formacije »reformne obreda in reforme besedil ne pomagajo kaj prida«.

* Posebna pozornost je posvečena teološki poglobitvi maše (SSŽ 16), ki je bogoslužje »privilegirano – ne pa edini – prostor vzgoje za bogoslužje« ter njenem pomenu za krščansko življenje in duhovnost. Koncil govori o »polni, zavestni, dejavni in rodovitni« (C11, 14) udeležbi pri bogoslužju, pri katerem vernik odkriva bogastvo vsebin, znamenj (simbolov) in sporočil ter pomenu poti, kako to doseči. Cerkev praznuje s Kristusom, spominja se njegovega življenja in odrešilnega delovanja, ki se obnavlja pred našimi očmi, v naših mislih in srcih, v zbranem občestvu verujočih, ki predstavljajo vso Cerkev. Občestveni vidik bogoslužja ima svoje zakonitosti: rojeva se v družini, prijateljskih skupnostih, župnijskem občestvu in v občestvu z vesoljno Cerkvijo.

*Glede na svetopisemske navedbe postavljamo preroško (oznanjevalno) službo na prvo mesto med nalogami Cerkve. Sklicujemo se na besede, da je »vera iz oznanila (Rim 10,17), na Pavlove besede, da ga Kristus ni poslal krščevat, ampak oznanjevat evangelij (1 Kor 1,17), na pastoralno izkustvo, da beseda rodi dejanja in dejanja poglobljajo spoznanje ipd. Trojnemu poslanstvu Cerkve – oznanjevanju, bogoslužju in služenju danes teologi kot primarno nalogo pridružujejo zbirati in voditi občestvo (ecclesia, zbor), ki pričuje sredi sveta s služenjem Bogu in človeku.

*Papež Frančišek je že v Apostolskem pismu *Vesetje evangelija (Evangelii gaudium)* opozoril, da se v razumevanje bogoslužja prikradeta bodisi gnosticizem bodisi neo-pelagianizem. Oba izražata osebni vidik (subjektivizem, individualizem), ki prezre občestveni značaj in vidik bogoslužja. Bogoslužje je Božji dar, je povabilo, da se pridružimo Kristusu in njegovi daritvi, Kristusu, ki živi in deluje v Cerkvi. Na

Boga Očeta se obračamo kot občestvo, ki se zaveda svoje nepopolnosti in grešnosti, ki to tudi priznava, hkrati pa zaupa v Božje usmiljenje, ki se kaže tudi v človeškem usmiljenju in odpuščanju. Na to nas izrecno spominja začetnik mašni obred. Subjektivizem se obrača v iskanje osebne ponotranjnosti v smislu duhovnega individualizma (SSŽ 32), ki je tuj bogoslužju kot občestvenemu dogajanju. Ne gre prezreti, da so mistična doživetja podarjena osebi v službi so dar, ki jih je deležen posameznik v službi občestvu.

*Sklepni del apostolskega pisma (48 sl.) je posvečen *umetnosti obhajanja (ars celebrandi)*, ki jo izražata tako božje ljudstvo kot duhovnik, voditelj bogoslužja. Duhovnik je poklican v službo bližnjega, obdarjen je z darovi v korist občestva. Te umetnosti se uči in jo opravlja v poslušnosti Božjemu Duhu, naravi bogoslužja, razumevanju govornice simbolov, besed in kretenj, prav tako tihote, ki izražajo spoštovanje in red. »Inprovizacija« ima svojski značaj, ki jo narekuje bogoslužno razpoloženje in enkratnost dogajanja, v katerem je osrednja dogodek Kristus, navzoč in delujoč v svoji Cerkvi. Predsedovanja bogoslužnemu zboru se duhovnik uči v zavesti poklicanosti in podarjene milosti, biti duhovnik, nadaljevati Kristusovo delo duhovnika in posvečevalca, ki ga na mnogotere načine predstavlja, tudi z identifikacijo s Kristusom, izraženo v besedah »To delajte v moj spomin« (Lk 15,xx).

* * *

Vzgoja kot osebni in dinamičen proces ni nikoli dokončana. Na športnem področju se je uveljavilo načelo »*hitreje, višje, močnejše*« (»*citius, altius, fortius*«). Strokovnjaki se sprašujejo, ali je to mogoče doseči na vseh področjih človekovega udejstvovanja, tudi duhovnem, ali pa obstajajo tudi meje. Ali to velja tudi za duhovno področje? Primerjava fizikalnega in duhovnega sveta je izzivalna, vendar tudi arbitrarna, saj nima ne skupnih izhodišč ne ciljev ne meril. Različnost med fizikalnim in duhovnim svetom smemo izraziti s spoznanjem krščanskega misleca in filozofa Blaža Pascala (1623-1662), ki je zapisal, da »človek neskončno presega samega

sebe« (*Misli*, Celje 1984). Personalistična opredelitev pa opredeli človeka kot bitje, usmerjeno v neskončnost. Človek nosi v sebi hrepenenje po neskončnosti, ki jo bo dosegel v Bogu, v neskončnem bogoslužju.

Kazalo

Papež Frančišek

Srčno sem želel jesti z vami to velikonočno večerjo, preden bom trpel (Lk 22, 15)	5
Bogoslužje: »danes« zgodovine odrešenja	5
Bogoslužje: kraj srečanja s Kristusom	8
Cerkev: zakrament Kristusovega telesa	10
Teološki pomen bogoslužja	10
Bogoslužje: protistrup za strup duhovne posvetnosti	11
Vsak dan znova odkrijte lepoto resnice krščanskega praznovanja	12
Začudenje nad velikonočno skrivnostjo: bistveni del bogoslužnega dejanja	13
Potrebnost resne in življenjske liturgične formacije	14
Ars celebrandi	23

CERKVENI DOKUMENTI. 34

Rafko Valenčič

VZGOJA ZA BOGOSLUŽJE IN IZ BOGOSLUŽJA.	35
1. Za celosten pogled	35
2. Zgodovinski spomin	36
3. Sprejemanje in zavračanje	37
4. Nakaj teoloških in pastoralni izhodišč.	38

Zbirka CERKVENI DOKUMENTI

Opomba: Objavljamo skrajšan seznam dokumentov, med njimi okrožnice in pomembnejše dokumente. Celoten seznam je objavljen v prejšnjih številkah.

2. Janez Pavel II., Okrožnica Človekov Odrešenik (1979)
10. Janez Pavel II., Okrožnica o božjem usmiljenju (1981)
13. Janez Pavel II., Okrožnica o človeškem delu (1981)
16. Janez Pavel II., Apostolsko pismo o družini (1982)
25. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o pokori in spravi (1985)
32. Janez Pavel II., Okrožnica o svetem Duhu (1986)
34. Janez Pavel II., Okrožnica o Odrešenikovi Materi (1987)
37. Janez Pavel II., Okrožnica o skrbi za socialno vprašanje (1988)
41. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o krščanskih laikih (1989)
45. Janez Pavel II., Okrožnica Ob stoletnici (1991)
46. Janez Pavel II., Okrožnica Odrešenikovo poslanstvo (1991)
48. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda Dal vam bom pastirjev (1992)
52. Janez Pavel II., Okrožnica Sijaj resnice (1994)
56. Direktorij za službo in življenje duhovnikov (1994)
58. Janez Pavel II., Apostolsko pismo V zarji tretjega tisočletja (1995)
60. Janez Pavel II., Okrožnica Evangelij življenja (1995)
63. Janez Pavel II., Okrožnica Da bi bili eno (1996)
78. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Gospodov dan (1998)
80. Janez Pavel II., Okrožnica Vera in razum (1999)
87. Papeška biblična komisija, Interpretacija Svetega pisma v Cerkvi (2000)
91. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Ob začetku novega tisočletja (2001)
94. Kongregacija za bogoslužje, Splošna ureditev rimskega misala (2002)
95. CEI. Kako oznanjati evangelij v svetu, ki se spreminja (2002)
99. Kongregacija za duhovščino, Duhovnik, pastir in voditelj župnijskega občestva (2002)
101. Janez Pavel II., Okrožnica Cerkev iz evharistije (2003)
102. Kongregacija za bogoslužje in za zakramente, Direktorij za ljudske pobožnosti in bogoslužje (2003)
104. Papeški svet za kulturo, Jezus Kristus prinašalec žive vode (2003)
107. Kongregacija za verski nauk, Pismo o sodelovanju moških in žensk (2004)
112. Papež Benedikt XVI., Okrožnica Bog je ljubezen (2006)

115. Papež Benedikt XVI., Posinodalna apostolska spodbuda Evharistija – zakrament ljubezni (2007)
118. Papež Benedikt XVI., Okrožnica Rešeni v upanju (2008)
124. Papeška biblična komisija, Sveto pismo in morala (2009)
127. Benedikt XVI., Okrožnica Ljubezen v resnici (2009)
130. Mednarodna teološka komisija, V iskanju univerzalne etike – Nov pogled na naravni moralni zakon (2010).
131. Papež Benedikt XVI., Posinodalna apostolska spodbuda Gospodova beseda – Verbum Domini (2011)
132. Italijanska škofovska konferenca, Pismo iskalcem Boga (2011)
134. Papež Benedikt XVI., Apostolsko pismo Vrata vere – Porta fidei (2012)
136. Mednarodna teološka komisija, Teologija danes – pogledi, viri in merila (2012)
138. Papež Frančišek, Okrožnica Luč vere – Lumen fidei (2013)
140. Papež Frančišek, Apostolska spodbuda Veselje evangelija (2014)
141. Komisija škofovskih konferenc Evropske skupnosti, Evropska skupnost solidarnosti in odgovornosti (2014)
142. Papeški svet za zakonska besedila, Navodilo Dostojanstvo zakona (2014)
144. Papež Pavel VI., Okrožnica Posredovanje človeškega življenja (nova izdaja) (2014)
145. Tretje izredno splošno zasedanje škofovske sinode – Sinodalno poročilo (2015)
146. Kongregacija za ustanove posvečenega življenja in družbe apostolskega življenja – Pozorno opazujte (2015)
147. Kongregacija za bogoslužje in disciplino zakramentov – Homiletični direktorij (2015)
148. Slovenska škofovska konferenca, Narodne smernice za oblikovanje in službo stalnih diakonov v Sloveniji (2015)
149. Papež Frančišek, Okrožnica o skrbi za skupni dom Hvaljen, moj Gospod – laudato si' (2015)
150. Skupno luteransko-katoliško obeleževanje reformacije leta 2017. Od konflikta do skupnosti (2016)
151. Papež Frančišek, Apostolsko pismo v obliki motu proprio Gospod Jezus, usmiljeni sodnik (2016)
152. Papež Frančišek, Posinodalna apostolska spodbuda Radost ljubezni (2016)
153. Konferenca katoliških škofov ZDA, Čisto srce mi ustvari (2016)
154. Kongregacija za verski nauk, Cerkev se pomlaja (2017)
155. Kongregacija za duhovščino, Dar duhovniškega poklica (2018)

156. Papež Frančišek, Apostolska spodbuda Veselite in radujte se (2018)
157. Dikasterij za laike, družino in življenje, Dati vse od sebe (2019)
158. Papež Frančišek, Posinodalna apostolska spodbuda Kristus živi (2019)
159. Kongregacija za katoliško vzgojo, Moškega in žensko ju je ustvaril (2019)
160. Papež Frančišek, Škofovsko občestvo,* Mednarodna teološka komisija, Sinodalnost v življenju in poslanstvu Cerkve (2020)
161. Papež Frančišek, Posinodalna apostolska spodbuda Ljubljena Amazonija (2020)
162. Kongregacija za duhovščino, Navodilo – Pastoralno spreobrnjenje župnijske skupnosti v službi misijonskega poslanstva Cerkve (2020)
163. Kongregacija za verski nauk, Pismo Usmiljeni Samarijan (2020)
164. Papež Frančišek, Apostolsko pismo Gorečnost za Sveto pismo (2020)
165. Papež Frančišek, Okrožnica Vsi smo bratje (2020)
166. Papež Frančišek, Apostolsko pismo Z očetovskim srcem (2021)
167. Papeški svet za pospeševanje nove evangelizacije, Pravilnik za katehezo (2021)
168. Papeški svet za pospeševanje edinosti kristjanov, Škof in edinstvo kristjanov: ekumenski vademekum (2021)
169. Papež Frančišek, Apostolsko pismo – motuproprij Varuhi tradicije (2022)
170. Papež Frančišek, Apostolsko pismo Srčno sem želel (2022)

